

Staatshervorming Plan Z

*Het succes van Het Zwitsers staatsmodel:
Bevoegdheden en Fiscale Autonomie op Kantonnaal Niveau*

Waalse en Vlaamse politici raken het maar niet eens over een nieuwe financieringswet. De mate van fiscale autonomie is de splijtzwam waarover beide partijen lijnrecht tegenover elkaar staan. De uitkomst van die twist wordt bepalend voor de welvaart van zowel het land als zijn deelstaten tijdens de komende decennia.

Waalse leiders en sommige Vlaamse politici ter linkerkant houden hun volk voor dat uitbreiding van de fiscale autonomie zou leiden tot belastingconcurrentie en tot afbraak van de interregionale solidariteit. Ze verbinden daaraan meteen ook massaal welvaartsverlies voor Wallonië. Die populistische voorstelling van feiten is o.i. onjuist om twee redenen:

1. De fiscale autonomie van de regio's sluit niet uit dat zoveel mechanismen van solidariteit tussen de regio's blijven bestaan als onderhandelaars die gerechtvaardigd achten.
2. De creativiteit en verantwoordelijkheidzin die met fiscale autonomie gepaard gaan brengen een dynamiek op gang van rationalisering en vooruitgang waarvan beide regio's de vruchten plukken. De welvaartseffecten daarvan worden autonoom voortgebracht en gaan dus helemaal niet ten koste van de andere regio.

Voor bestuurlijke autoriteiten zou fiscale concurrentie tussen regio's weliswaar het ongemak meebrengen minder kwistig met het belastinggeld te kunnen omspringen. Maar voor alle andere maatschappelijke geledingen en voor de burgers die lager staan op de maatschappelijke ladder, Walen zowel als Vlamingen, kan fiscale concurrentie alleen maar zegeningen meebrengen.

De voordelen voor de consument van een concurrentiële omgeving zijn alom bekend uit de privé sector. Concurrerende bedrijven zorgen voor lage prijzen en gunstige consumentenvoorwaarden. Op het macroniveau leidt de creatieve kracht achter concurrentie ook tot optimale allocatie van productiefactoren en tot hogere welvaart.

Diezelfde voordelen gelden evenzeer als ook de publieke dienstverleners in een concurrentiële omgeving zouden opereren. Concurrentie tussen bestuurlijke eenheden zou uiteindelijk uitmonden in betere publieke dienstverlening tegen gunstigere fiscale voorwaarden. Burgers moeten daarom fiscale concurrentie en fiscale autonomie toejuichen en helemaal niet vrezen.

Ook een "fiscale responsabilisering" die het regionaal beleid met handen en voeten bindt aan interregionale kartelafspraken over een minimum belastingstarief of burgeronvriendelijke publieke dienstverlening is de naam regionale autonomie niet waardig. Zo'n verminkte staatshervorming zou onze vele inefficiënties en het democratisch deficit alleen maar bestendigen.

Zwitsers Model

De fiscale autonomie is in België uitermate beperkt. Het aandeel autonome middelen van de regio's bedraagt amper 5,8%. In andere federale staten loopt dat op tot 79%. Zwitserland met zijn 7,5 miljoen inwoners, zijn vier landstalen en vier religies is een complex land net als het onze. Toch kent het dank zij de decentrale structuur eeuwige communautaire vrede.

Het leeuwenaandeel van de budgetten, bevoegdheden en de fiscale politiek ligt er bij de 26 autonome kantons. De marginale belastingvoet van de personenbelasting varieert tussen de kantons van 2 tot 20 procent. Alhoewel het overheidsbeslag tot 33% beperkt blijft (België 54% BBP), kent het land uitstekende medische en sociale voorzieningen. Het staat aan de top in verschillende industriële sectoren en aan de spits van technologische, ecologische en medische vooruitgang. In nauwelijks twee generaties heeft Zwitserland zich ontwikkeld van een landbouwland tot één van de vooruitstrevendste en welvarendste naties ter wereld. In enquêtes verklaren Zwitsersers zich zeer tevreden over hun leven, en behoren tot de gelukkigste ter wereld.

Fiscale autonomie van de deelstaten (in %)

	VS	Canada	Zwitserland	DBR	België
1. Belastingen					
A. Exclusieve belastingen	18,6	-	10,0	-	4,0
B. Concurrenterende belastingen	30,9	30,5	43,5	-	-
C. Opcentiemen	-	22,8	-	-	-(b)
D. Gedeelde belastingen	-	-	5,8	70,3	93,0
2. Federale dotaties	22,3	20,3	14,8	13,5	1,2
3. Niet-fiscale inkomsten	28,2	26,4	25,9	16,2	1,8
4. Totaal inkomsten (1+2+3)	100	100	100	100	100
5. Fiscale autonomie (a+b)	49,5	30,5	53,5	-	4
6. Totaal autonome middelen (3+5)	77,7	56,9	79,2	16,2	5,8

Gedecentraliseerd bestuur en fiscale concurrentie hebben in Zwitserland duidelijk hun vruchten afgeworpen. Ook België kan maar beter belastingsconcurrentie stimuleren eerder dan ze te vrijdelen in een unitair belastingsstelsel. Dat kan als ook België de fiscale en sociale bevoegdheden, net zoals in Zwitserland, maximaal decentraliseert naar een bestuursniveau dicht bij de burger. De provincies lijken daartoe geschikt. Ze beschikken over de democratische structuren en hebben zowel historische als sociale legitimiteit. Het zijn bestuurseenheden waarbinnen nog voldoende eensgezindheid en spontane solidariteit heerst.

Het grote voordeel van kleine bestuurseenheden zoals onze Belgische Provincies of de Zwitserse Kantons is dat het bestuur dicht bij de burgers staat. Lokale overheden kunnen hun sociaaleconomisch beleid aanpassen aan de lokale omstandigheden en behoeften, en meteen ook hun burgers nauw bij het bestuur betrekken via referenda.

Bijkomend profijt is dat het Zwitsers staatsmodel twee bestuursniveaus minder telt dan België. De decentrale kantonstructuur maakt het tussenniveau van Regio's en Gemeenschappen totaal overbodig. De Zwitserse beleidsruimte wordt ook niet beperkt door de alomtegenwoordige bevoogding van de EU-superstructuur noch door de beleidsrestricties van een monetaire unie.

Zo'n eenvoudige bestuurlijke structuur houdt de beleidsvoering eenvoudig, de communicatielijnen kort, de bevoegdheden gescheiden, en beperkt daarenboven ook de parasitaire overheidssector tot het minimum.

Maar veruit het belangrijkste voordeel van kleine bestuurseenheden is dat burgers en bedrijven vrij makkelijk kunnen verhuizen als blijkt dat een naburig kanton merkkelijk betere publieke dienstverlening levert tegen gunstigere belastingsvoorwaarden. Deze ultieme democratische controle door de gemeenschap houdt de groei van het staatsapparaat binnen redelijke perken en werkt zorgvuldig bestuur in de hand. Zelfs zonder noemenswaardige natuurlijke rijkdommen is Zwitserland zo kunnen uitgroeien tot de vierde welvarendste natie ter wereld.

Belgisch bevoegdheidskluwen

Conservatisme en kortzichtige politieke belangen hebben voorgaande Belgische staatsvormingen herleid tot halfslachtige herstructureringen en ons opgezaald met het minst efficiënte staatsapparaat van Europa. Onze dure structuren zijn veel te centralistisch. Structurele hervormingen volgens de moderne beginselen van subsidiariteit zijn eigenlijk al decennia over tijd.

Onze vijf bestuursniveaus met hun overlappende bevoegdheden veroorzaken steevast bevoegdheidsconflicten en verlammen ons land. Aan dit centralistisch en complex staatsapparaat is het immobilisme te wijten waarbij politici twee jaar vruchteloos redetwisten over de kleur van onze nummerplaten en minstens tien jaar over de aanleg van een tunnel.

In onze geglobaliseerde wereld kan België zich niet langer de verspilling van verlamme en parasitaire overheidsorganen veroorloven. Als onze politici daadwerkelijk begaan zijn om het welzijn van het land en zijn burgers, méér dan om de lucratieve mandaten die de huidige Belgische structuur hen biedt, dan kunnen ze zich maar beter inspireren op het Zwitsers staatsmodel.

Een gedecentraliseerde Bondsstructuur op basis van 10, 11 of 12 provincies is ook denkbaar in België. Evenmin als in Zwitserland biedt het regionaal bestuursniveau in zo'n decentrale structuur geen enkele meerwaarde en wordt totaal overbodig. Tenzij politici zouden verkiezen de bevoegdheden van het unitaire België over te hevelen naar de regio's, en het Belgisch bestuursniveau op te heffen.

Maar zelfs de totale overheveling van bevoegdheden van het Belgisch niveau naar het sub-centraal niveau van de Vlaamse en Waalse Regio's is in feite maar een bescheiden stap op de weg naar subsidiariteit. Ook dat biedt nauwelijks garanties op ontvoogding, deugdelijk bestuur en tegen bureaucratie.

Nemen we het voorbeeld van de federalisering van de Ruimtelijk Ordening. Die bevoegdheidsoverdracht heeft Vlaanderen toen opgezaaid met een ruimtelijk beleid dat nòg bureaucratischer en nòg centralistischer was dan voorheen. Onder impuls van toenmalig minister Steve Stevaert (SPa), die zijn bewondering voor totalitaire regimes niet wegstak, vaardigde het Vlaams Gewest toen het "Ruimtelijk Structuurplan Vlaanderen" uit. Het plan was bedilzuchtig, centralistisch en nog volledig geconcipteerd op Sovjet recepten van centrale planning. Niet alleen de ruimtelijke voorschriften maar zelfs de ruimtelijke behoeften van mensen en bedrijven werden

Bougrondprijzen in België (€/m ²)			
W.Vlaanderen	143,05	Luik	39,69
O.Vlaanderen	147,89	Henegouwen	42,45
Antwerpen	148,40	Namen	41,17
Limburg	111,59	Luxemburg	31,98
W. Brabant	174,38	W. Brabant	78,22
Vlaanderen	145,06	Wallonië	46,70

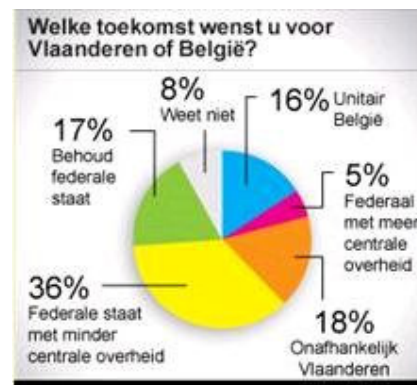
centraal gedecreteerd in vijfjarenplannen. Verkavelingen, winkel- en bedrijfsvestingen en zelfs het lokaal ruimtelijk beleid van gemeenten en provincies werden onderworpen aan goedkeuring van de minister naar het aloude autocratisch principe dat het lokale volk onbekwaam verklaart. Een megabureaucratie en de welvaartvernietigende verdriedubbeling van de Vlaamse bougrondprijzen in tien jaar waren het noodlottig gevolg.

Decentralisatie naar Provinciaal Niveau

De unanieme klachten van Gemeentebesturen, VOKA, boeren, ondernemers, Kamers van Koophandel, zelfstandigen en burgers over de regelnevelij en de administratieve overlast vanuit het Vlaams Gewest zijn terecht en vragen een structurele oplossing.

Gemeten naar de graad van fiscale autonomie is België is zowat het meest centralistisch bestuurd land ter wereld (IMF). De afschaffing of de beperking van provinciale bevoegdheden zoals velen bepleiten zou dit centralisme nog versterken. Elke verzwakking van de decentrale bestuursniveaus betekent immers de facto een grotere machtsconcentratie bij het centraal beleidsniveau.

De weg naar responsabilisering en deugdelijk bestuur loopt integendeel via een maximale verruiming van de provinciale en gemeentelijke bevoegdheden. In feite kunnen provincies zelfs volledig autonome bestuurseenheden worden. Zowel de nationale als de regionale bovenstructuur worden dan overbodig en kunnen worden opgedoekt. Wellicht kan één ervan blijven bestaan en afgeslankt tot overlegorgaan tussen soevereine provincies, met nog enkele autonome bevoegdheden zoals buitenlandse zaken, het luchtruim en het leger. De besparing op administratief personeel en bureaucratische overlast wordt dan gigantisch, en kansen op deugdelijk bestuur reëel.

Om begrijpelijke redenen lachen de politici, syndicaten en de honderdduizenden ambtenaren die de centrale bestuursniveaus bevolken zo'n een federaal model weg als zijnde een utopische fantasie. De realiteit is dat provincies zowat de optimale grootte hebben voor een deugdelijk bestuur. Niet alleen zijn ze economisch levensvatbare bestuurseenheden; onder een autonoom bestuur zijn ze voorbestemd om uit te groeien tot dynamische groeipolen.

Het Groothertogdom Luxemburg met een bevolking van slechts een halve provincie is daarvan levende bewijs. Amper 25 jaar geleden had ook Luxemburg, net als Wallonië, een overwegend zware industrie. Ook Luxemburg kreeg het alsmaar moeilijker in de globaliserende wereld. In tegenstelling tot de Waalse Regio kon de kleine natie (zonder de bevoogding van overtollige bovenstructuren) een gedecentraliseerde industriële politiek voeren en zijn economie in snelvaart herstructureren tot een moderne dienstverleningsindustrie.

Als kleine soevereine natie presteert Luxemburg zelfs nog beter dan Zwitserland. Zijn 490.000 inwoners genieten vandaag de allerhoogste levensstandaard ter wereld; zowat tweemaal zo hoog als de Belgische. Luxemburg bevestigt daarmee de algemene regel dat kleine staten systematisch en significant betere sociaaleconomische prestaties voorleggen. Ondertussen evolueerden de Waalse industriebekkens naar een postindustriële maatschappij waar de overtalig geworden vakbondsbazen hun verpauperende bevolking nog altijd aansporen tot suïcidaal verzet tegen globalisering.

Kleine naties zoals Zwitserland en Luxemburg bewijzen dat gedecentraliseerd bestuur uitstekend werkt, en zowel levenstevredenheid als welvaart brengt. De doorgedreven autonomie van de Kantons staat in Zwitserland ook garant voor communautaire vrede. Met zo'n moderne decentrale staatsstructuur zou ons land wel eens het Hongkong of het Singapore aan de Noordzee kunnen worden.

Ten gronde kan Vlaanderen's gebrek aan deugdelijk bestuur worden herleid tot vier structurele onevenwichten: **te veel bestuursniveaus**, **buitensporig centralisme**, **de welvaartsvernietigende ruimtelijke planning** en de **wildgroei van intercommunales** die aan elke democratische controle ontsnappen. Die vier scheefgegroeide structuren ondermijnen Vlaanderen's competitiviteit en kunnen geen tien jaar wachten op sanering. Bestuursstructuren zijn er ten slotte voor de mensen en niet omgekeerd.

<http://workforall.net>

Working Papers

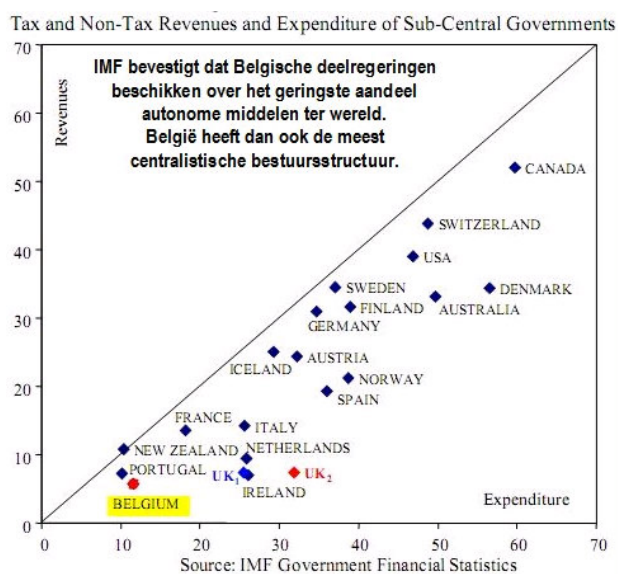
Federalism, Decentralization, and Economic Growth by Lars P. Feld, Horst Zimmermann, Thomas Döring

Reviving Leviathan: Fiscal Federalism and the Growth of Government by Jonathan Rodden

Fiscal Federalism And Economic Growth by Jan K. Brueckner

Fiscal Federalism and Regional Growth Evidence from the Russian Federation in the 1990s The World Bank

Federalism in an endogenous growth model with tax base sharing and heterogeneous education services

IMF bevestigt België als het minst gedecentraliseerde land ter wereld

WWFA is een Belgische pluralistische en politiek ongebonden denktank. We onderzoeken maatschappelijke modellen en structuren op hun efficiëntie in de realisatie van de maatschappelijke doelstellingen. We neigen noch naar links noch naar rechts. Los van ideologie onderzoeken we het succes van beleidsstructuren in de realisatie van werkgelegenheid, welvaart, solidariteit en individuele vrijheid.